

Byen slik den var OSLO



Nye Vest-Vika åpnet i Oslo

26.11.1968: Med klingende spill av Bjølsen Ungdomskorps og veteranbilkortesje ble Vest-Vika med forsikringsbygg og forretninger høytidelig åpnet av ordfører

Brynjulf Bull. Han konstaterte at han hadde vært skeptisk, men at det nye Vest-Vika er forandret fra gamle dagers basarstrøk til en bydel med et nytt og levende forretningsstrøk.

Antikrigsprotesten

Første verdenskrig førte til økte forskjeller i Norge og den største demonstrasjonen Kristiania hadde sett.

JOHANNE BERGKVIST

Historiker ved Oslo byarkiv



Det nøytrale Norge ble ikke direkte rammet av første verdenskrig, men sjokkbølgene fra en verden i krig spredte seg også hit. I Kristiania var vanlige folks hverdag preget av dyrtid og mangel på mat og brensel, mens spekulasjon og jobbetid ga stor profitt for noen. Forholdene førte til at arbeiderbevegelsen mobiliserte til streik og den største demonstrasjonen byen hadde sett.

De krigførende landene stoppet fra starten av verdenskrigen i 1914 produksjonen av sivile varer, eksporten opphørte og krigen slukte enorme ressurser. Varer og tjenester fra landene som sto utenfor krigen ble mer etterspurt. Krisa utløste derfor en elle vill spekulasjon der Norge som nøytral part kunne handle med alle krigførende parter. Samtida var opprørt over kontrastene og kynismen.

For de fleste var det vanskelig å skaffe til veie det de trengte til livets opphold. I perioden 1914 til 1920 ble levekostnadene for vanlige familier mer enn tredoblet. Reallønna gikk for de fleste dramatisk ned, mens prisene steg på grunn av stor varemangel. Bolignøden presset husleia oppover, mens kullmangel gjorde at folk frøys. Inflasjonen gjorde at folk mistet følelsen av hva ting var verdt. Den voksende forskjellen mellom rike og fattige, med jobbetid og dyrtid, var med på å skjerpe klassemotsetningene i det norske samfunnet (Kjeldstadli, Den delte byen: Fra 1900 til 1948, 1990).

6. juni 1917 mobiliserte arbeiderbevegelsen 40.000 mennesker i dyrtidstog, den største demonstrasjonen som hadde vært i Kristiania. Avisa Social-Demokraten kalte den gigantiske demonstrasjonen en folkereisning. Folk møtte opp på Ankertorget, Youngstorget og Stortorget for å gå samlet forbi Stortinget til Akershus festning hvor dagens seks taler ble holdt. Toget startet presis 12.00 og tok flere timer.

Paroler som «For vore barns skyld kræver vi billigere livsforhold» og «Ingen militærbevillinger, folket sulter» bar preg av en desperat situasjon og anti-

militarisme. Militante krav fra oppmøtte syndikalister var i sterkt mindretall. Talene åpnet for kompromisser på hvordan dyrtiden skulle løses.

Likevel pustet revolusjonstanken i bakgrunnen, og taleren Rich. Hansen fra LO høstet voldsomt bifall med sin tale skrev Social-Demokraten dagen etter:

«Der er appellert til samfunnsaanden i denne tid. Ja, det er en deilig samfunnsaand der har været vist. Der er eksportert varer – og denne eksport har bidrat til at forlænge krigen. Og der drives en frygtelig utbytning av de fattige her hjemme. Samtidig som det arbeidende folk er sunket ned i større og større fattigdom er der skapt formuer.

Folket er holdt nede av paaberopelse av at det var nødvendig for krigens skyld. Den regjering og det stortingsflertal vi har har ikke tatt hensyn til forbrukerne, bare til producenterne. Men en dag brister taalmodigheten.

Den demonstration, som i dag paagaar, er resultatet av et folkekrav – et krav om at der skal gjøres noget virkelig revolutionært for at tvinge statsmagterne til at føre en anden politik. Borgerpressen haaner arbeidernes demonstration i dag, men det kan hende, der vil komme den dag, da de skjælver for os istedenfor å haane os».

I august 1914 opprettet Kristiania formannskap et provianteringsråd som hadde som oppgave å bygge opp et forråd av mat i byen (Øystein Eike, Tobias 1/2010). Provianteringsrådet satte raskt maksimalpriser på viktige matvarer, og beslagla 9.000 sekker rug fra Bjølsen valsemølle. Arbeidet ble etter hvert mer omfattende med 13 matutvalg, fiskesentral og brenselssentral. Fra 1916 ble det opprettet provianteringsråd i alle landets kommuner.

Fra desember 1917 kom rasjonering på kaffe og sukker, mel og gryn. Senere kom rasjonering på poteter og kålrabi. De dårligst stilte fikk dyrtidshjelp, billig melk og brensel. Påtrykket fra arbeiderbevegelsen bidro til gjennomføringen av prisregulering og dyrtidshjelp. Rasjoneringen ble avvirket sommeren 1919. Provianteringsrådets arbeid ble redusert da verdenskrigen tok slutt i november 1918, men først lagt ned i slutten av 1922.

johanne.bergkvist@kul.oslo.kommune.no



Demonstrasjonen mot matmangel og dyrtiden mobiliserte 40.000 mennesker 6. juni 1917 til støtte for arbeiderbevegelsens forbi Stortinget til Akershus festning, hvor bildet er tatt.



Provianteringsrådets kårabilager på Filipstad i 1919. Kjøttmangelen skapte stor etterspørsel etter mettende grønnsaker som kålrot, og både poteter og kålrot måtte rasjoneres.

FOTO: NARVE SKARPMOEN/OSLO BYARKIV



Provianteringsrådets utvalg i Danneveigsveien på Sagene i 1919. Vareutvalget var hermetikk og tørrfisk, rabarbra og reddik. I 1918 drev Provianteringsrådet 13 utvalg over hele byen.

FOTO: NARVE SKARPMOEN/OSLO BYARKIV

Arbeiderbladet
25 år
siden

Nå er det jul igjen

26.11.1993: I morgen åpner julegata i Storgata, Folketeaterpassasjen og området omkring. Julegrana tennes klokka 12. Det blir sledefart, godteposer og

underholdning av Eli Rygg. Klokka
ett kommer nisseorkesteret,
Rundtom-Nissen og diverse nisse-
størrelser fra noe(n) som kaller seg
Julebyen Drammen.

i Kristiania



FOTO: UKJENT/ARBEIDERBEVEGELSENS ARKIV OG BIBLIOTEK



FOTO: NARVE SKARPMOEN/OSLO BYARKIV

[illegible]

Brødrasjoneringskort fra 1918. Provianterings-
rådet første oppgave i 1914 var kjøpe korn og
mel fra USA, samt beslaglegge 9.000 sekker rug
fra Bjølsen valsemølle. FOTO: FRA ARKIVET
ETTER PROVIANTERINGSRÅDET/OSLO BYARKIV

**Vi gir deg alt du trenger
på den tiden du har.**



Da Dagsavisen